

Merja Karjalainen

Hiljainen tietäminen avaa lähihistoriaan uusia tutkimusnäkökulmia

Puheenvuorossaan väitöskirjatutkija Merja Karjalainen muistuttaa kokemusperäisesti syntyvän asiantuntijuuden merkityksestä, myös lähihistorian tutkimukselle. "Hiljaisen tietämisen kautta voi tavoittaa sellaista tietoa ja mahdollisia kysymyksenasetteluja, joita muuten ei ymmärretä olevankaan, vaikka ne piilovaikuttavat yhteiskunnassamme", hän kirjoittaa. Karjalaisen oma henkistä työsuojelua käsittelevä tutkimus sai alkunsa työsuojeluun ja työhyvinvointiin erikoistuneen journalistin hämmästelystä: miksi kokemus työn psyykkisestä ja sosiaalisesta kuormittavuudesta sekä työuupumus ja mielenterveysperusteinen työkyvyttömyys ovat yleistyneet, vaikka työturvallisuuslaki on turvannut sekä fyysisen että henkisen terveyden jo 1980-luvun lopulta lähtien?

Hiljaisesta tiedosta ja hiljaisesta tietämisestä kuulee puhuttavan nykyisin hyllättävän vähän. Ehkä yksi syy on jo *hiljaisuus*-sanan merkityksessä, koska oma aikamme on kovin äänekäs ja hätäinen.

Hiljaisen tiedon käsite tulee unkarilais-brittiläiseltä kemian, taloustieteen ja filosofian tutkijalta Michael Polanyilta (1891–1976), joka erotteli selkeästi ilmaistun eksplisiittisen tiedon tiedostamattomasta ja usein sanoittamattomaksi jäävästä tiedosta (*tacit knowledge*). Hiljainen tieto kantaa mukanaan yksilön, hänen kokemuksensa ja kulttuurin vuorovaikutusta, joka puolestaan vaikuttaa ihmisen havainnointiin, havaintojen käsittelyyn ja toimintaan. Uutta tietoa syntyy, kun ihminen analysoi havaintojaan. Hiljainen tieto myös kumuloituu kokemusten ja erilaisten kokemuksellisten vuorovaikutussuhteiden karttuessa.¹ Tästä syntyvää osaamista voi kutsua ammattilaisen taitavaksi toiminnaksi.² Tai ammattitaidoksi.

Hiljainen tieto tuottaa niitä näkyviä taitoja, tekoja ja käytännön ratkaisuja, joihin pitkän työkokemuksen hankkinut ammattilainen kykenee "selkäytimellä" ilman suurta vaivaa: intuitiivisesti, tarkoitushakuisesti ja nopeasti.

Kun puhutaan hiljaisesta tietämisestä, tarkastellaan hiljaisen tiedon taustalla ja sisällä olevaa, alati muovautuvaa prosessia, joka alkaa havaitsemisella ja päättyy ymmärtämiseen – jatkuakseen taas havainnoinnilla, käsittelyllä ja ymmärtämisellä.³

Kun ihmiselle kertyy hiljaista tietoa, hänellä on todennäköisesti takanaan pitkä, jopa vuosikymmenten työkokemus. Siinä sinänsä lienee yksi selitys vai-tonaisuuteen hiljaisen tiedon ympärillä, sillä 2020-luvulla ainakin omassa so-siaalisen median kuplassani on keskusteltu kiivaasti ikäsyrjinnästä. Äänessä näissä keskusteluissa ovat olleet hyvin koulutetut, pitkälle työuralleen jatkoa etsivät yli 50-vuotiaat ja vaikenevina vallankäyttäjinä ne heitä nuoremmat, jotka ovat nyt esihenkilöinä, rekrytoijina ja päättäjinä. Pitkän työuran tuotta-malle ammattitaidolle ei näyttäisi nykyisessä vastakkainasettelun Suomes-sa olevan sijaa ja kysyntää.

Kokemusperäinen asiantuntijuus tuottaa tietoa ilmiön sisältä käsin

Kokemusperäisesti rakentuvaa asiantuntijuutta voi syntyä jo ennen akatee-misten tutkintojen ja tutkimuksen legitimoimaa asiantuntijuutta, ja myös ilman sitä. Kokemusperäiseen asiantuntijuuteen liittyy toki paljon eettisiä vaaranpaikkoja, mikä korostaa itsereflektion merkitystä. Toisaalta hiljaisen tietämisen kautta voi tavoittaa sellaista tietoa ja mahdollisia kysymyksen-asetteluja, joita muuten ei ymmärretä olevankaan, vaikka ne piilovaikuttavat yhteiskunnassamme ja myös henkilökohtaisilla tasoilla.

Hiljainen tieto ja tietäminen liitetään tyypillisimmin käsityöläisyyteen ja taiteentekemiseen, mutta sitä on tutkittu myös muun muassa kasvatus- ja hoitotieteissä – eikä vain yksilön, vaan myös organisaation ja ammattilais-yhteisön ilmiönä.⁴

Kasvatustieteen professorit Kai Hakkarainen ja Sami Paavola ovat tarkas-telleet hiljaista tietoa osana tietotyötä tekevän ihmisen oppimis- ja kehityspro-sesseja. He kuvaavat asiantuntijuutta kolmen vertauskuvan avulla: tiedonhan-kinta-, osallistumis- ja tiedonluomisvertauskuvina. Tiedonhankintavertaus-kuva keskittyy asiantuntijan toiminnan mentaaliseen prosessiin, joka on aina myös ei-kielellistä. Osallistumisvertauskuva liittää asiantuntijan (työ-) yhteisöön, jossa tämä sosiaalistuu ja kasvaa vuorovaikutuksessa yhtei-sön arvoihin, normeihin ja käytäntöihin. Tiedonluomisvertauskuvassa siir-

rytään kollektiiviseen tietämiseen, oppimiseen ja kehittämiseen. Tässä kolmannessa asiantuntijuuden vaiheessa yksittäisillä toimijoilla on keskeinen rooli uuden tiedon luomisessa ja myös innovoimisessa, mutta ei yksin vaan yhteisö kasvualustanaan.⁵

Sijoitan edellä kuvatun kolmivaiheisesti kehittyvän asiantuntijuuden omaan työuraani näin: tiedollisen perustan olen rakentanut pitkän ajan kuluessa työhyvinvointiin ja työsuojeluun erikoistuneena journalistina. Osallistumalla erilaisten työsuojelutoimijoiden yhteisöihin olen oppinut alan normistoa, tutustunut työpaikkojen erilaisiin työsuojelukäytäntöihin sekä työsuojeluviranomaisen toimintaan ja havainnoinut arvopohjaa käytäntöjen taustalla. Nyt rakennan asiantuntijuuteni kolmatta vaihetta, väitöstutkimusta, jossa katson työsuojelun totuttuja käytäntöjä uudesta kulmasta ja pyrin haastamaan muita mukaan. Kasvualustanani ja keskustelukumppaneinani ovat sekä monialaiset tutkijat että minulle ennestään tutut työsuojelutoimijat.⁶

Näin ei pitänyt käydä: kasvava ylikuormitus vaarantaa terveyden

Lakiin perustuvan työsuojelun katsotaan Suomessa alkaneen vuonna 1889, kun annettiin *Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus teollisuusammatteissa olevain työntekijöiden suojelemisesta*.⁷ Vaikka säädökset ovat moneen otteeseen muuttuneet, ensimmäisen asetuksen lähtökohta – teollinen ja fyysisesti vaarallinen palkkatyö – on viitoittanut työsuojelua ja sen käytäntöjä yli sadan vuoden ajan. Vieläkin vuosittain yli 110 000 suomalaista kohtaa työtapaturman ja noin kaksikymmentä kuolee tapaturmaisesti työpaikallaan.⁸ Fysikaalisen, biologisen tai kemiallisen altisteen aiheuttama ammattitauti todetaan joka vuosi noin tuhannella.⁹

Työntekijän henkisen terveyden turvaaminen työssä, fyysisen terveyden ohella, kirjattiin muutoksena vuodelta 1958 olleeseen työturvallisuuslakiin 1987.¹⁰ Vuoden 2002 uudistetussa, edelleen voimassa olevassa työturvallisuuslaissa korostettiin aiempaakin enemmän ennakointia: työnantajan on arvioitava ennaltaehkäisevästi työn vaarat ja hallittava haitallisia terveystarpeita niin, että työntekijän henkinen ja fyysinen terveys sekä hänen jäljellä oleva työuransa eivät vaarannu.¹¹

Kuitenkin vuosittain uusia työkyvyttömyyseläkkeitä myönnetään 18 000–20 000. Mielensterveysperusteisten uusien työkyvyttömyyseläkkeiden määrä kääntyi nousuun 2016, ja vuonna 2020 mielensterveyden häiriöt olivat ensimmäisen kerran yleisin syy työuran ennenaikaiseen päättymiseen. Vuonna 2023 kolmannes uusista työkyvyttömyyseläkkeistä myönnettiin mielensterveysystistä ja kolmannes tuki- ja liikuntaelinsairauksien vuoksi.¹² Kaikkiaan työkyvyttömyyseläkeläisiä on noin 180 000, joista yli puolet on siirtynyt eläkkeelle mielensterveysperusteilla, tyypillisimmin masennuksen vuoksi.¹³ Myös pitkien, vähintään kymmenen arkipäivän mittaisten sairauspoissaolojen yleisin syy ovat mielensterveyden häiriöt, joiden vuoksi vuonna 2023 Kela maksoi sairauspäivärahaa sadalletuhannelle suomalaiselle, useammalle kuin koskaan ennen.¹⁴

Työuupumusta ei Suomessa pidetä sairautena, vaan se on pitkäkestoisen ylikuormittumisen yksi muoto. Kuormittavuus kuuluu työn ominaisuuksiin, mutta ellei riittävä palautuminen onnistu, väsymys jää päälle ja pitkään jatkuessaan lopulta uuvuttaa.

Vuonna 2011 joka neljännellä suomalaisella aikuisväestöön kuuluneella oli työuupumusoireita ja 2–3 prosentilla vakava työuupumus.¹⁵ Työterveyslaitoksen *Miten Suomi voi?* -seurantatutkimuksessa vuonna 2023 arvioitiin työuupumuksen uhkaavan joka neljättä työssä käyvää.¹⁶ Tilastokeskuksen tuoreimmassa työolotutkimuksessa vuonna 2018 yli puolet palkansaajista ja 25–34-vuotiaista naisista jopa liki 80 prosenttia ilmoitti ajattelevansa vakavan työuupumuksen uhkaa omalla kohdallaan.¹⁷ Ylikuormitus ei altista vain mielen sairauksille vaan myös vakaville fyysisille taudeille kuten sydän-, verisuoni- sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksille.¹⁸

Kokemus työn tuottamasta ylikuormituksesta on siis yleistynyt ja työ sairastuttaa, työturvallisuuslain terveyden turvaamisen velvoitteista huolimatta.

Katse nykyhetkestä taaksepäin haastaa tutkijan etiikan

Professori Jorma Kalela on todennut, että historiantutkijan on kyettävä perustelemaan, miksi hän tutkii juuri sitä, mitä tutkii.¹⁹ Lähihistoriaa tutkivalle tuo vaatimus on mielestäni vieläkin viiltävämpi kuin kaukaisempiin aikoihin pureutuvalle.

Kalela haastoi historiantutkijoita miettimään, minkä *viestin* tutkija haluaa valitsemalleen *yleisölle* kertoa sekä millaisin aineistoin ja keinoin hän pyrkii

todistamaan viestinsä ja *vakuuttamaan* yleisönsä. Kalela edellyttää myös *oikeudenmukaisuutta*: tutkijan pitää pyrkiä kuvaamaan kohdettaan ja tutkittavaan ilmiöön liittyneitä ihmisiä reilusti, näille oikeutta tehden – ei niin, että tutkija käyttää aineistoa omiin tarkoituksiinsa ja oman viestinsä oikeaksi todistamiseen. Jotta voi olla oikeudenmukainen, tutkijan on tunnettava tutkimuskohteensa *kulttuuri*. Kalela tarkoittaa *etiikalla* tutkijan omia periaatteita oikeasta ja väärästä ja *moraalilla* ympäröivän yhteiskunnan periaatteita oikeasta ja väärästä. Tuohon yhteiskunnan moraaliin tutkija yrittää viestillään *vaikuttaa* – sillä miksi muuten tutkija tutkisi kuin vaikuttaakseen johonkin.²⁰

Väitöstutkimukseni tarkastelee henkistä työsuojelua osana työsuojeluviranomaisen toimintaa 1980-luvun lopulta 2010-luvun alkuun. Käytän empiirisinä lähteinä työsuojelun viranomaisasiakirjoja ja -julkaisuja 1970-luvulta 2010-luvulle. Tärkeintä lähdekokonaisuutta – ylimmän työsuojeluviranomaisen eli työministeriön sekä sittemmin sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosaston asiakirjoja rajaamalla ajanjaksolla – ei ole aiemmin tutkittu.

Tutkimukseni tavoitteissa kulkee mukana pyrkimys vaikuttaa yhteiskuntaan – omaan aikaamme ja tulevaan – näyttämällä, että hallinnollisten, poliittisten, taloudellisten ja joissakin tilanteissa myös inhimillisten (kun esimerkiksi viranomaista tarkastellaan vallankäyttäjänä) päätösten vaikutukset ovat kauaskantoisia. Siihen voi liittää jatkoksi kysymyksiä myös siitä, millä perusteella yhteiskunnallisia päätöksiä kussakin ajassa tehdään: minkä tahon tuottamaa tutkimustietoa käytetään päätösten tukena – jos käytetään? Millaista sisäistä ja ulkoista vallankäyttöä päätösten taustalta löytyy – keitä ja millaisin taustoin työskenteleviä ovat keskeiset työsuojelun ylimmät viranhaltijat ja miten esimerkiksi työmarkkinajärjestöjen toiminta näkyy työsuojeluhallinnon kehityskuluissa?

Minulla on käytännön työssä syntynyt esiymmärrys aiheestani²¹ – ja katsomisen taustapeiliin. Se johtaa nykyhetkestä, omasta kokemuksesta sekä lähihistoriasta kumpuavan tiedon herkkiin pisteisiin: mihin saakka tutkija voi luottaa omiin ennakkonäkemyksiinsä, ja miten hän turvaa avoimuutensa aikalaislähteitä kohtaan.

Minun on oltava varovainen, jotta en vie oman aikamme käsitteitä menneeseen, elleivät käyttämäni aikalaisdokumentit niitä tunnista. Ja vaikka ne samat käsitteet sieltä löytyvätkin, minun on oltava tarkkana, mitä kullakin käsitteellä on kussakin ajankohdassa tarkoitettu ja missä yhteydessä sitä on käytetty. Tämä toki pätee historiantutkimukseen yleensäkin.

Koska oman tutkimuksellisen uteliaisuuteni on herättänyt aikamme ilmiö – psykososiaalisten työkuormituskokemusten yleistyminen ja niiden näkyminen yhä yleisimmin sairauspoissaoloina, työuupumuksena ja mielenterveysyistyä myönnettyinä työkyvyttömyyseläkkeinä – minun pitää olla varovainen myös liian yksinkertaisten kronologisten syy–seuraus-suhteiden nimeämisessä.

Entä kykenenkö olemaan oikeudenmukainen oman aikansa viranomais-tehtävissä toimineita kohtaan, vai haenko selityksiä etsiessäni myös syyllisiä – tai sankareita? Ymmärränkö viranomaishallinnon toimintatavat: mitä ne mahdollistavat ja mitä eivät sekä hallinnon sisällä että ulospäin (esimerkiksi yksittäinen viranhaltija vallankäyttäjänä ja hänen valtansa rajat)? Näenkö ja ymmärränkö viranomaistoiminnan yhteiskunnallisen kontekstin ja sen mahdolliset muutokset? Ja toisaalta kuinka paljon minun pitää ”ymmärtää”, jotta en yrittäisi kuitenkaan ymmärtää ”liikaa” – jotta en menettäisi kriittisyyttäni ja hukkaisi sitä objektiivisuutta, johon saatan inhimillisesti omista lähtökohdistani yltää?

Tutkiessani työsuojeluviranomaista vallankäyttäjänä olen vallankäyttäjä itsekin sekä yleisöni että tutkimuskohteeni suuntaan. Ulkopuolinen voi miettiä, pyrinkö jopa poliittiseksi vallankäyttäjäksi tutkiessani yhteiskunnallisten valintojen tekemistä ja vaikuttamista.²²

Tai pyrinkö laatimaan vakuuttavan tarinan, narratiivin, kertomuksen – niitähän oma aikamme suosii ja ihannoii. Hyvät tarinat rakennetaan dramaturgisesti kiinnostaviksi, ja vähintään yhtä olennaista tarinaan mukaan otettavan kanssa on se, mitä jätetään pois. Siinä prosessissa lopputuotoksen totuudenmukaisuus – saati totuus – voi muuttua suhteelliseksi. Narratiivi, tarina, yksinkertaistaa – kuten historiantutkimuskin toki tekee suhteessa autenttiseen tutkimuskohteeseensa ja siitä säilyneisiin enemmän tai vähemmän rajallisiin lähteisiin – ja liian pitkälle vietynä se tekee vääryyttä yhteiskunnalliselle ilmiölle ja vallankäytön monimutkaisuudelle.

Uhkaako meitä ihmiskunnan kantokyvyn kriisi?

Työsuojelua voi käsitellä lainsäädännön ja hallintomuutosten perusteella periodimaisesti ja kronologisesti, mutta sen perimmäistä kohdetta – ihmisten terveyden turvaamista työssä – ei samalla tavalla voine.

Tutkija Tuomas Räsänen kirjoitti *Lähihistoria*-lehden ensimmäisessä numerossa 2022 meidän elävän ympäristökriisin aikaa ja totesi, että ympäristöhistoriassa lähihistorian prosessit kurottavat menneisyydestä nykypäivän kautta tulevaan. Räsänen sovittaa ympäristöhistoriassa yhteen erilaisia aikatasoja: ympäristön, ihmisen ja näiden monimutkaisen vuorovaikutuksen aikadimensiot.²³

Jotain samaa on mielestäni työn, ihmisen ja terveyden välisessä vuorovaikutuksessa – siinä, mitä työsuojelun on ollut määrä turvata. Olemmeko lähellä ei vain yksilöiden vaan ihmiskunnan kantokyvyn kriisiä tai vähintään matkalla siihen? Miten inhimillinen psyykkinen ja fyysinen rajallisuus kohtaa työn pitkän aikavälin muutokset? Miten työn muutoksiin vaikuttaneet tekniikat ja teknologia(t), talousjärjestelmät, politiikat, yhteiskuntajärjestykset, koulutusjärjestelmät ja kaikki monimutkaiset työnteon tapojen kudelmat ovat vaikuttaneet ihmisiin? Mihin ihmisen fyysiset ja psyykkiset kyvyt riittävät: mihin saakka jatkuu inhimillinen oppiminen, ja missä kohdassa ihmisen sietokyky ylittyy? Entä mitä tapahtuu taloudelle, kilpailukyvyille, valtioille, yhteisöille, luonnolle ja maapallolle, jos ihmisen kantokyky ylittyy? Historiantutkijana en edes yritä vastata näihin kysymyksiin, mutta yhteiskunnalliseen keskusteluun tuon ne kernaasti.

Kokemusperäinen tieto voi auttaa korjaamaan kurssia

Tietotyötä tehneenä ja alati uusiutuvaa teknologiaa työurani alusta asti hyödyntäneenä olen uskonut jatkuvaan ja elinikäiseen oppimiseen (*lifelong learning*) – ehkä myös yhteiskunnan ja talouden tavoitteiden aivopesemänä.²⁴

Olen sisäistänyt muinaisen aineenopettajakoulutukseni kylkiäisenä aktiivisen oppimiskäsityksen, joka yhdistelee kognitiivista, konstruktivistista ja kontekstuaalista oppimista.²⁵ Ihminen havainnoi, tulkitsee, pohdiskelee, asettaa tavoitteita, ratkaisee ongelmia ja on vuorovaikutuksessa ympäristön, toisten sekä aiemman tietonsa ja kokemuksensa kanssa. Koskaan ei ole tullut mieleeni, että oppiminen lakkaisi ennen elämän päättymistä.

Ajattelen, että ottamalla pitkän työuran aikana karttuneen osaamisen ja näkemykseni tutkimukseni pohjaksi osallistun yhteiskuntamme ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Olen valmis liittämään yksilöllisen inhimillisen pääomani osaksi yhteisöllistä²⁶, yhteiskunnallista ja kansantaloudellista pääomaa. Vastaavalla tavalla ajattelee ymmärtääkseni varsin moni yli 50-vuotias

ja hämmästelee, miten vähäväkisessä Suomessa on muka varaa kokemuserpäisen tiedon ja osaamisen ohittamiseen.

Ohittamisen ongelma ei koske vain päälle viisikymmentävuotiaita työhaluisia ja vain omaa aikaamme. Työelämän kehittämisen tueksi on ollut tarjolla viimeistään 1990-luvulta lähtien muun muassa Tilastokeskuksen työolotutkimuksissa sekä työ- ja elinkeinoministeriön työolobarometreissä tietoa siitä, että kokemus työn henkisestä kuormittavuudesta kasvaa ja yleistyy. Olemme elävinämme tietoyhteiskunnassa, mutta yhteiskuntamme viisiveisaa kokemuserpäisestä, saati tutkitusta tiedosta.

Historia – ja tulevaisuuskin – on läsnä tässä ja nyt.²⁷ Menneisyudessa päätöksenteon hetkellä tarjolla olleiden vaihtoehtojen tunnistaminen ja muistaminen auttaa huomaamaan, että toisinkin olisi voitu valita, mikä olisi tuottanut toisenlaista historiaa. Sen ei tarvitse tarkoittaa jälkiviisautta vaan viisautta tehdä mennyttä ja tulevaa yhdistäviä ratkaisuja niillä eväillä, joita nyt on käytettävissä. Jos historiasta jotain voi oppia, niin sen, että vaihtoehtoja on aina olemassa.

*FM, historian ja yhteiskuntaopin aineenopettaja, työyhteisöpedagogi (amk) **Merja Karjalainen** on Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen väitöskirjatutkija. Hän tutkii henkisen työn työsuojelua osana työsuojeluhallinnon toimintaa 1980-luvun lopulta 2010-luvun alkuun. Hän on tehnyt lähes kolmenkymmenen vuoden uran journalistina ja toimi aiemmin Työ Terveys Turvallisuus -lehden toimituspäällikkönä Työterveyslaitoksessa ja sittemmin saman lehden päätoimittajana pienessä kustantamossa. Kirjoittajan verkkosivut: <https://merjakarjalainen.fi/>*

Viitteet

- 1 Pohjalainen 2012, 2; Toom 2008, 34–37; Nuutinen (jyu.fi) (Nuutinen väittää virheellisesti Polanyita amerikkalaiseksi.)
- 2 Toom 2008, 48.
- 3 Toom 2008, 48–52; Pohjalainen 2012, 6.
- 4 Toom 2008, 52. Pohjalainen 2012, 6.
- 5 Hakkarainen & Paavola 2008, 63–63 ja 72–78.
- 6 Olen käsitellyt ammatti-identiteettini ja työsuojelun asiantuntijuuteni rakentamista Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyössäni sekä tietokirjassani, Karjalainen 2020a, 108–110, ja 2020b, 11–13.
- 7 Asetus... 18/1889.
- 8 Työtapaturmatilastot, Tapaturmavakuutuskeskus.

- 9 Ammattitaudit, Työterveyslaitos. "Koronavirus käänsi...", Työterveyslaitos 25.2.2024.
- 10 Laki työturvallisuuslain muuttamisesta 16.1.1987/27, 9 § a. Työturvallisuuslaki 28.6.1958/299.
- 11 Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738.
- 12 "Mielenterveyden sairaudet...", Eläketurvakeskus 8.4.2020. Suomen työeläkkeensaajat, Eläketurvakeskus 7.3.2024.
- 13 Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2022, 9–10.
- 14 "Mielenterveysongelmat veivät...", Kela 19.1.2024.
- 15 Suvisaari ym. 2012, 17 ja 98.
- 16 Suutala ym. 2024, 11.
- 17 Sutela ym. 2019, 345 ja 350.
- 18 Karlsson ym. 2022; Ahola 2018.
- 19 Kalela 2010, 41.
- 20 Kalela 2017, 93–94 ja 101–102; Kalela 2018, 24; Kalela 2020, 186–189.
- 21 Esiymmärrys-käsite tulee hermeneuttisesta tutkimussuuntauksesta, jonka mukaan ymmärrys sisältää jotakin jo ennalta ymmärrettyä. (Tieteen termipankki.) Puusa & Juuti 2020, 73, sisällyttävät esiymmärrykseen paitsi kirjallisuuden pohjalta syntyneen tietämyksen, myös omakohtaisen kokemuksen kautta hankitun tiedon ja näkemyksen. Ollitervo 2012, 209–210, muistuttaa filosofista hermeneutiikkaa kehittäneen Hans-Georg Gadamerin (1900–2002) ajatuksesta, että tulkitsejan esiymmärrys ohjaa lähteiden ymmärtämistä ja tulkitsemistä; siksi esiymmärryksenkin tulee suhtautua kriittisesti.
- 22 Aunesluoma 2022, 78–79, pohtii lähihistorian tutkijan suhdetta politiikkaan. Hänen esittämistään rooleista tunnistan omakseni pyrkimykseni tuoda yhteiskunnalliseen aikalaiskeskusteluun historiantutkijan näkökulman, ilman päivänpoliittisia (puolue)kytköksiä.
- 23 Räsänen 2022, 92.
- 24 Aikuskasvatuksen tutkijat pitävät 1980-luvulla käynnistynyttä elinikäisen oppimisen "toista sukupolvea" pitkälti vastauksena talous- ja yrityselämän vaatimuksiin. Myös työpaikka nähtiin oppimisympäristönä. Tuomisto 2003, 50–52 ja 57.
- 25 Seeck 2023, 226–227; Heikkinen & Tynjälä 2012, 22; Haapasalo & Erämies, peda.fi.
- 26 Yhteisöllistä pääomaa voi kutsua myös sosiaaliseksi pääomaksi, varsinkin talouden ja tuotannon yhteydessä. Kajanoja 2009, 77.
- 27 Historian kirjoittaminen nykyhetkestä taaksepäin luoden selityksiä olemassa olevalle "maailmalle" ja sen olosuhteille on yksi tapa määritellä oman ajan historiaa. Siten sen on muotoillut brittiläinen historiantutkija Geoffrey Barraclough. Aunesluoma 2022, 74.

Kirjallisuus ja verkkolähteet

Ahola, Kirsi. "Pidetäänkö työuupumusta sairautena muissa maissa?" Duunitohtori. Työterveyslaitoksen *Työpiste*-verkkolehti 25.1.2018. Haettu 20.4.2024. <https://www.ttl.fi/tyopiste/pidetaanko-tyouupumusta-sairautena-muissa-maissa>

- Ammattitaudit. Työterveyslaitos. Haettu 19.4.2024. [Ammattitaudit | Työterveyslaitos \(ttl.fi\)](#)
- Aunesluoma, Juhana. "Oman ajan historiankirjoitus." *Lähihistoria* 1 no. 1 (2022): 67–82. <https://lahihistoria.journal.fi/article/view/125429>
- Haapasalo, Miska & Sanni Erämies. *Erilaiset oppimiskäsitykset*. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Haettu 16.4.2024. [Erilaiset Oppimiskäsitykset \(peda.net\)](#)
- Hakkarainen, Kai & Sami Paavola. "Asiantuntijuuden kehittyminen, hiljainen tieto ja uutta luovat tietokäytännöt." Teoksessa *Hiljainen tieto: tietämistä, toimimista, taitavuutta*, toimittaneet Auli Toom, Jussi Onnismaa & Anneli Kajanto, 59–82. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 2008.
- Heikkinen, Hannu L.T. & Päivi Tynjälä. "Työssä oppimisen monet muodot." Teoksessa *Osaaminen jakoon. Vertaisryhmämentorointi opetuslalla*, toimittaneet Hannu L.T. Heikkinen, Hannu Jokinen, Ilona Markkanen & Päivi Tynjälä, 17–25. Opetus 2000. Jyväskylä: Ps-kustannus, 2012.
- Kajanoja, Jouko. "Sosiaalinen pääoma: yhteisöllisyyden paluuta vai henkistä väkivaltaa." *Yhteiskuntapolitiikka* 74, no. 1 (2009): 72–79. [kajanoja.pdf \(julkari.fi\)](#)
- Kalela, Jorma. "Historian rakentaminen eettisenä hankkeena." Teoksessa *Historiantutkimuksen etiikka*, toimittaneet Anu Koskivirta, Satu Lidman & Jari Eilola, 92–112. Helsinki: Gaudeamus, 2017.
- Kalela, Jorma. "Historian rakentamisen mieli ja tutkijan valinnat." Teoksessa *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* Historia mirabilis 6, toimittaneet Pertti Grönholm & Anna Sivula, 40–59. Turku: Turun Historiallinen yhdistys ry, 2010.
- Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus, 2000 ja 2020.
- Kalela, Jorma. "Teoriattomuus historiantutkimuksen yhteiskuntasuhteessa." Teoksessa *Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa*, toimittaneet Matti O. Hannikainen, Mirkka Danielsbacka & Tuomas Tepora, 20–45. Helsinki: Gaudeamus, 2018.
- Karjalainen, Merja. *Jaksamisen rajat. Psykososiaalinen kuormitus, työuupumus ja työsuojelu*. Helsinki: Basam Books, 2020a (painettu) ja 2022 (e-kirja).
- Karjalainen, Merja. *Työsuojelunäkökulma työn psykososiaaliseen ylikuormitukseen. Yksilön tarina työn muutoksen ja uuvuttavuuden kuvaajana*. Yhteisöpedagogi, työyhteisön kehittäjä -opinnäytetyö (210 op). Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 2020b. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/344771/Karjalainen_Merja.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Karlsson, Hasse, Minna Lukkarinen, Laura Korhonen, Linnea Karlsson, Jetro Tuulari & Eeva-Leena Kataja. "Stressin vaikutus aivoihin ja sairastuvuuteen eri ikäkausina." *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 138, no. 16 (2022): 1411–1417. [Stressin vaikutus aivoihin ja sairastuvuuteen eri ikäkausina \(duodecimlehti.fi\)](#)
- "Koronavirus käänsi ammattitautitapausten määrän kasvuun." Työterveyslaitoksen tiedote 25.1.2024. [Koronavirus käänsi ammattitautitapausten määrän nousuun | Työterveyslaitos \(ttl.fi\)](#)
- "Mielenterveysongelmat veivät jo yli 100 000 suomalaista pitkälle sairauspoissaololle vuonna 2023." Kelan tiedote 19.1.2024. [Mielenterveysongelmat veivät jo yli 100 000 suomalaista pitkälle sairauspoissaololle vuonna 2023 | Kela](#)

- "Mielenterveyden sairaudet yleisin työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen syy."
Eläketurvakeskuksen tiedote 8.4.2020. [Mielenterveyden sairaudet yleisin työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen syy - Eläketurvakeskus \(etk.fi\)](#)
- Nuutinen, Olli. *Hiljainen tieto*. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto. Haettu 15.4.2024. [Hiljainen tieto – Jyväskylän yliopisto - University of Jyväskylä \(ju.fi\)](#)
- Ollitervo, Sakari. "Filosofinen hermeneutiikka ja kulttuurihistoria." Teoksessa *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*, toimittaneet Asko Nivala & Rami Mähkä, 193–221. Cultural History – Kulttuurihistoria 10. Turun yliopisto, 2012.
- Pohjalainen, Marjut. "Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen." *Informaatiotutkimus* 31, no 3 (2012): 1–10.
- Puusa, Anu & Pauli Juuti. "Organisaatiokulttuurinäkökulma esimerkkinä laadullisen tutkimuksen yleistymisestä." Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*, toimittaneet Anu Puusa & Pauli Juuti, 61–74. Helsinki: Gaudeamus, 2020.
- Räsänen, Tuomas. "Ympäristöhistorian tämänhetkisyys." *Lähihistoria* 1, no. 1 (2022): 83–94. <https://lahihistoria.journal.fi/article/view/125431>
- Seeck, Hannele. "Aivotutkimus ja johtaminen – kohti uutta paradigmaa." Teoksessa *Työ elää. Murroksia, trendejä ja muutoksen suuntia Suomessa*, toimittaneet Tuija Koivunen, Markku Sippola & Harri Melin, 221–235. Helsinki: Gaudeamus, 2023.
- Suomen työeläkkeensaajat. Eläketurvakeskuksen päivitetty uutinen 7.3.2024. Haettu 19.4.2024. [Suomen työeläkkeensaajat - Eläketurvakeskus \(etk.fi\)](#)
- Sutela, Hanna, Anna Pärnänen & Marianne Keyriläinen. *Digiajan työelämä – Työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018*. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus, 2019. [ytym 1977-2018 2019 21473 net.pdf \(doria.fi\)](#)
- Suutala, Sampo, Janne Kaltiainen & Jari Hakanen. *Miten Suomi voi? -tutkimus: Työhyvinvoinnin kehittyminen kesästä 2021 loppuvuoteen 2023*. Työterveyslaitoksen tuloskooste 28.2.2024. [Miten Suomi voi -tuloskooste 28.2.2024.pdf](#)
- Suvisaari, Jaana, Kirsi Ahola, Olli Kiviruusu, Jyrki Korkeila, Olavi Lindfors, Aino Mattila, Niina Markkula, Mauri Marttunen, Timo Partonen, Sebastian Peña, Sami Pirkola, Samuli Saarni, Suoma Saarni & Satu Viertiö. "Psykykkiset oireet ja mielenterveyden häiriöt." Teoksessa *Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011*, toimittaneet Seppo Koskinen, Annamari Lundqvist & Noora Ristiluoma, 96–101. Raportti 68/2012. Helsinki: Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, 2012. [Rap068 2012 netti.pdf \(julkari.fi\)](#)
- Tieteen termipankki. Haettu 16.4.2024. [Filosofia:esiyymmärrys – Tieteen termipankki](#)
- Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2022. Eläketurvakeskus. Kansaneläkelaitos. Suomen virallinen tilasto. Eläketurvakeskuksen tilastoja 8/2023. [tilasto-suomen-elakkeensaajista-2022.pdf \(julkari.fi\)](#)
- Toom, Auli. "Hiljaista tietoa vai tietämistä? Näkökulmia hiljaisen tiedon käsitteen tarkasteluun." Teoksessa *Hiljainen tieto: tietämistä, toimimista, taitavuutta*, toimittaneet Auli Toom, Jussi Onnismaa & Anneli Kajanto, 33–58. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 2008.
- Tuomisto, Jukka. "Elinikäisen oppimisen toinen sukupolvi – unohtuiko jotain?" Teoksessa *Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus*, toimittanut Pekka

Sallila, 49–83. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 2003.

Työtapaturmatilastot. Tapaturmavakuutuskeskus. Haettu 19.4.2024. [Viimeisimmät Suomen työtapaturmatilastot \(tvk.fi\)](#)

Lainsäädäntö

Asetus teollisuusammateissa olevain työntekijäin suojelemisesta 18/1889.

Työturvallisuuslaki 28.6.1958/299. [Kumottu säädös Työturvallisuuslaki 299/1958 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Laki työturvallisuuslain muuttamisesta 27/1987. [Laki työturvallisuuslain muuttamisesta 27/1987 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738. [Työturvallisuuslaki 738/2002 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)